

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Uitgangspuntennotitie groot project Verwerving F-35

Vastgesteld op de procedurevergadering van de vaste commissie voor Defensie van 7 maart 2019

Inhoud

1 Inleiding	2
1.1 Opzet van de Uitgangspuntennotitie	3
2 Procedurele uitgangspunten	4
2.1 De duur van de grootprojectstatus	4
2.2 Periodiciteit en verschijningsmoment voortgangsrapportages	4
3 Uitgangspunten voor de niet-financiële informatievoorziening	5
3.1 Algemene uitgangspunten	5
3.2 Afbakening informatiebehoefte	5
4 Uitgangspunten voor de financiële informatievoorziening	8
5 Uitgangspunten voor de kwaliteit van de informatievoorziening	9
5.1 Algemene kwaliteitseisen voor de informatievoorziening	9
5.2 Algemene eisen vormgeving voortgangsrapportages	10
6 Uitgangspunten voor de accountantscontrole	10

1 Inleiding

Op voorstel van de vaste commissie voor Defensie heeft de Tweede Kamer (hierna: de Kamer) op 17 juni 1999 besloten de vervanging van de F-16 (in 2015 hernoemd naar het project Verwerving F-35) aan te wijzen als groot project. Aanwijzing van een groot project is een signaal van de Kamer aan het kabinet en aan zichzelf dat, in afwijking van de normale controle-en informatieprocedures, een verhoogd attentieniveau gewenst is vanwege te verwachten risico's en complicaties. Het schept de mogelijkheid om tot een intensievere en/of meer toegesneden informatievoorziening te komen over de voortgang van de verwerving van de F-35.

Met de aanwijzing van een groot project geeft de Kamer geen politiek oordeel over het beleid. De Kamer formuleert haar wensen over de informatievoorziening over de verwerving van de F-35, zodat ze haar controlerende taak goed kan vervullen.

Het centrale uitgangspunt bij de vormgeving van de informatievoorziening over het groot project Verwerving F-35 is uiteraard dat de Kamer die informatie ontvangt die zij wil ontvangen en op de wijze waarop zij dat wil. In deze Uitgangspuntennotitie wordt, conform artikel 9, lid 1 van de Regeling grote projecten, geschetst om welke informatie het gaat en hoe de Kamer deze informatie wenst te ontvangen.

Voorgeschiedenis

Op 17 juni 1999 heeft de Kamer besloten het project 'Vervanging F-16' aan te wijzen als groot project. De vaste commissie voor Defensie heeft destijds in een brief¹ uiteengezet dat zij een jaarlijkse rapportage wenste en welke informatie de jaarrapportage moest bevatten. Op verzoek van de commissie heeft de toenmalige staatssecretaris van Defensie vervolgens een basisdocument naar de Kamer gestuurd, dat als referentie voor de projectvoortgang moest dienen.²

Bijna 10 jaar later, in 2009, heeft de commissie op grond van artikel 11 van de Regeling grote projecten besloten haar informatiebehoefte te herijken. Dit gebeurde nadat de commissie de voortgangsrapportage over het jaar 2008 had teruggezonden, omdat zij de geleverde informatie ontoereikend c.q. de kwaliteit van de geleverde informatie onvoldoende achtte. In een brief van 27 oktober 2009 heeft de commissie haar aanvullende informatie-eisen uiteengezet.³

Tot en met 2011 stuurde de minister van Defensie namens het kabinet (hierna: de minister) de jaarlijkse voortgangsrapportages binnen drie maanden na afloop van het rapportagejaar aan de Kamer (voor 1 april). Vanaf 2012 is het moment van publicatie met twee maanden uitgesteld (voor 1 juni), zodat het jaarlijks in april te verschijnen Selected Acquisition Report (SAR) van het Amerikaanse ministerie van Defensie en de meest recente publicaties over het F35-programma van de Amerikaanse Rekenkamer (GAO) en het Congressional Budget Office (CBO) in de jaarrapportage kunnen worden meegenomen.⁴

Herijking informatievoorziening in 2014

Het besluit tot het herijken van de informatievoorziening in 2014 vloeide voort uit de behandeling van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de wijze waarop de

¹ Brief met kenmerk 34-DEF-99, d.d. 23 september 1999

² Kamerstuk 26 488, nr. 3

³ Brief met kenmerk 2009Z19758/2009D52267

⁴ Brief van de commissies Defensie en ELI aan de ministers van Defensie en ELI met kenmerk 2011Z22374/2011D61097

Kamer over de voortgang van het groot project Vervanging F-16 is geïnformeerd.⁵ De vaste commissie voor Defensie zag aanleiding om de informatievoorziening groot project Vervanging F-16 te herijken. Twee redenen lagen hieraan ten grondslag:

1. Voornemen tot aanschaf F-35

Met de nota 'In het belang van Nederland' maakte Defensie de keuze voor de F-35 ter vervanging van de F-16.⁶ Deze keuze leidde tot een verwervingsbesluit waarover de Kamer door middel van de DMP-D brief is geïnformeerd. Daarmee kwam het groot project in de fase van uitvoering.

2. Nederlandse deelname aan operationele test-en evaluatiefase

Nederland zal samen met de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk meedoen aan de operationele test-en evaluatiefase: Initial Operational Test and Evaluation (IOT&E).⁷ Daartoe heeft Defensie twee testtoestellen aangeschaft. De voorbereidingen op de testfase zijn in gang gezet. De testen kunnen leiden tot modificaties en aanpassingen in het F-35 programma. Daarnaast kunnen testen inzicht geven in mogelijkheden en beperkingen van de toestellen.

In het licht van de Nederlandse deelname aan de IOT&E fase en het besluit van het kabinet om de F-35 aan te schaffen, heeft de vaste commissie voor Defensie op 20 maart 2014 besloten de informatieafspraken met de minister over het groot project Vervanging F-16 te herijken. Artikel 11 'Actualiseren van afspraken en basisrapportage' van de Regeling grote projecten biedt hiervoor de grondslag.

Tweede herijking informatievoorziening

Begin 2018 heeft de vaste commissie voor Defensie besloten de frequentie van de voortgangsrapportages te verlagen naar eenmaal per jaar, en toe te gaan werken naar een vernieuwde voortgangsrapportage, die past bij de fase van het groot project. In april 2018 heeft de commissie het ministerie van Defensie en de Auditdienst Rijk de gelegenheid gegeven door middel van een technische briefing hun visie op een vernieuwde voortgangsrapportage te presenteren. De commissie heeft Defensie vervolgens gevraagd een vernieuwde rapportage op te stellen, binnen een aantal door de commissie geformuleerde randvoorwaarden. De gewenste vernieuwde rapportage en ontwikkelingen in het project hebben geleid tot een aantal aanpassingen van de uitgangspuntennotitie.

1.1 Opzet van de Uitgangspuntennotitie

In paragraaf 2 worden de procedurele uitgangspunten geschetst voor de invulling van de grootprojectstatus van de Verwerving van de F-35.

In paragraaf 3 worden de uitgangspunten geschetst voor de niet-financiële informatievoorziening aan de Kamer in het kader van het groot project Verwerving F-35.

In paragraaf 4 worden de uitgangspunten geschetst voor de financiële informatievoorziening aan de Kamer in het kader van het groot project Verwerving F-35.

⁵ Kamerstuk 26 488, nr. 323

⁶ Kamerstuk 33 763, nr. 1-3

⁷ Kamerstuk 26 488, nr. 319

In paragraaf 5 worden de uitgangspunten geschetst voor de kwaliteit van de informatievoorziening aan de Kamer over het groot project Verwerving F-35.

In paragraaf 6 worden de uitgangspunten geschetst voor de accountantscontrole.

De in deze notitie genoemde uitgangspunten zijn aanvullend op de aanwijzingen in de informatievoorziening die in de Regeling grote projecten zijn vastgelegd.

Tevens ziet de vaste commissie voor Defensie de afspraken over de informatievoorziening als aanvullend op de informatievoorziening aan de Kamer zoals vastgelegd in het Defensie Materieel Proces (DMP).

2 Procedurele uitgangspunten

2.1 De duur van de grootprojectstatus

De vaste commissie voor Defensie wenst de Verwerving van de F-35 als groot project te blijven monitoren tot en met de oplevering van het laatste nieuwe jachtvliegtuig en de uitfasering van de laatste F-16.

2.2 Periodiciteit en verschijningsmoment voortgangsrapportages

De commissie acht met ingang van 2017 een rapportagefrequentie van éénmaal per jaar wenselijk nu het project in de verwervingsfase is beland.

De rapportageperiode wordt – in afwijking van het kalenderjaar – 1 juli t/m 30 juni. Voor zover praktisch mogelijk wordt ook ingegaan op belangrijke ontwikkelingen in de periode daarna. Zo kan in de voortgangsrapportage het SAR rapport worden verwerkt en is de voortgangsinformatie bij de behandeling in de Kamer actueel.

De jaarlijkse voortgangsrapportage wordt uiterlijk op de derde dinsdag van september (Prinsjesdag) naar de Kamer worden gezonden. Zo kan de voortgangsrapportage, inclusief de daarin opgenomen ramingen, aansluiten bij de Defensiebegroting. De voortgangsrapportage dient te worden vergezeld van een accountantsrapport.

De financiële verantwoording over het voorgaande kalenderjaar wordt jaarlijks separaat, vergezeld van een controleverklaring, uiterlijk gelijktijdig met het Jaarverslag van het ministerie van Defensie aan de Kamer aangeboden.

Gerelateerde projecten komen aan de orde in het Defensieprojectenoverzicht. Daaronder vallen ook de projecten ten behoeve van het langer doorvliegen met de F-16.

3 Uitgangspunten voor de niet-financiële informatievoorziening

3.1 Algemene uitgangspunten

Algemeen uitgangspunt is dat de verantwoordelijk bewindspersoon de voortgangsinformatie voorziet van een oordeel in brede zin: hoe staat het met het groot project Verwerving F-35? In hoeverre kunnen binnen het gereserveerde budget en de afgesproken planning de beoogde – zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin – jachtvliegtuigen gekocht worden?

Daarbij hoort ook dat de verantwoordelijk bewindspersoon de individuele gegevens die ze presenteert, indien van toepassing, voorziet van een analyse en een oordeel, bijvoorbeeld als de prestaties achterblijven bij de planning of daarop vooruit lopen. Wat is de oorzaak van de ontstane situatie en wat kan daaraan gedaan worden? Het gaat dan om het benoemen van de knelpunten en mogelijke oplossingen.

De commissie wenst dat in de voortgangsrapportages de belangrijkste ontwikkelingen sinds de voorgaande voortgangsrapportage worden toegelicht.

3.2 Afbakening informatiebehoefte

Planning

De vaste commissie voor Defensie verlangt een overzichtelijke en actuele planning van het project, waarin duidelijk wordt welke informatie de Kamer wanneer ontvangt en welke mijlpalen er zijn.

Verder acht de commissie in het bijzonder de planning van de besluitvormingsmomenten van belang (bijvoorbeeld over eventuele alternatieve aanwending van de risicoreservering), de wijze waarop de Kamer daarbij betrokken zal worden en welke beïnvloedingsmogelijkheden de Kamer op die momenten heeft. In iedere rapportage dient duidelijk vermeld te worden wat de stand van zaken is met betrekking tot het volgende beslistmoment. Daarbij dient duidelijk te worden aangegeven op basis van welke beslisinformatie beslissingen worden genomen.

Risicomangement en -beheersing

De commissie wenst in de voortgangsrapportages geïnformeerd te worden over de risico's rond dit groot project. In de risicoparagraaf dienen de risico's te worden beschreven. In het bijzonder wenst de commissie systematisch geïnformeerd te worden over de risico's ten aanzien van:

- tijd (ten aanzien van de transitieplanning, het tijdstip van Initial Operational Capability en het tijdstip van Full Operational Capability);
- product (de operationele capaciteiten van het toestel; de operationele inzetbaarheid van het toestel (zowel qua aantal, geweldsspectrum als kosten));
- geld (waaronder ten aanzien van de kostenramingen voor investeringen en exploitatie, wisselkoersrisico);
- overige risico's, waaronder ten aanzien van de inschakeling van de Nederlandse industrie en het langer doorvliegen met de F-16.

Door middel van deze benadering van risico's verwacht de commissie de informatie over risico's gefocust te houden op die aspecten waarop de Kamer haar controlerende taak ziet, namelijk functionaliteit, tijd en geld.

De risico's dienen waar mogelijk te worden gekwantificeerd en systematisch in beeld gebracht (tijd/geld/kans en impact). Daarnaast verwacht de commissie een duidelijke omschrijving van de maatregelen die genomen worden ter beheersing van de risico's.

In opvolgende rapportages wenst de commissie duidelijk geïnformeerd te worden over het resultaat van de genomen beheersmaatregelen. Daarbij wil de commissie aandacht voor de ontwikkeling van de risico's, en of deze toenemen dan wel afnemen.

Aantallen en ambities

De commissie wil helder geïnformeerd worden over de aantallen toestellen die Defensie zal aanschaffen in relatie tot de vastgestelde ambities. Volgens de Defensienota kan de krijgsmacht twee F-16 jachtvliegtuigen inzetten voor de *Quick Reaction Alert*. De F-35 zal deze taak van de F-16 overnemen na het bereiken van de FOC-status. Daarnaast kan de krijgsmacht tot de vervanging van de F-16 kortdurend een groep van acht jachtvliegtuigen of langdurig een groep van vier jachtvliegtuigen inzetten. Tijdens de transitie naar de F-35 kan de krijgsmacht kortdurend een groep van vier jachtvliegtuigen inzetten. Na de invoering van de F-35 kan de krijgsmacht langdurig een groep van vier jachtvliegtuigen inzetten.⁸

In het najaar van 2018 heeft de minister van Defensie de intentie uitgesproken om extra F-35 toestellen aan te schaffen.⁹ Bij daadwerkelijke aanpassing van de aantallen toestellen en/of de ambities van de krijgsmacht zal de Kamer daarvoor vooraf moeten worden geïnformeerd. Eventuele extra toestellen vallen binnen de reikwijdte van het groot project.

Onderwerpen

Naast een beschrijving van de voortgang van het F-35 programma in de VS op hoofdlijnen langs de aspecten functionaliteit, tijd en geld, wenst de commissie ook geïnformeerd te worden over de volgende onderwerpen:

- a. testfase en testtoestellen;
- b. geluid;
- c. operationele inzetbaarheid;
- d. positie Nederlandse industrie en Bijzondere Vertegenwoordiger;
- e. transitiefase;
- f. internationale rapporten;
- g. ontwikkelingen in partnerlanden;
- h. voortgang nucleaire taak F-35.

Ad. a. Testfase en testtoestellen

Nederland doet samen met de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk mee aan de operationele test- en evaluatiefase: Initial Operational Test and Evaluation (IOT&E).¹⁰ Daartoe heeft Defensie twee testtoestellen aangeschaft. De commissie wenst dat in de voortgangsrapportages inzicht op hoofdlijnen wordt gegeven over het verloop van de testfase. Voor zover de testfase leidt, of lijkt te leiden tot wijzigingen in planning en kostenramingen (van de testfase én het hele programma), of in functionaliteiten van het toestel, dient dit in een vroeg stadium in de voortgangsrapportage te worden gemeld, samen met eventuele oplossingen van hierdoor ontstane knelpunten.

Ad. b. Geluid

De Nederlandse geluidnormering staat een concentratie van alle jachtvliegtuigen op één basis niet toe. Daarom blijven Volkel en Leeuwarden de twee Nederlandse jachtvliegbases. Bij de ingebruikname van de F-35 dient zeker te worden gesteld dat deze binnen de wettelijk vastgestelde geluidsruimte kan worden gebruikt. De commissie verwacht dat – wanneer dat in de test- en transitiefase aan de orde is – in de

⁸ Kamerstuk 34919, nr. 2.

⁹ Kamerstuk 28676, nr. 308.

¹⁰ Kamerstuk 26 488, nr. 330

voortgangsrapportages aandacht wordt besteed aan de geluidsniveaus van de F-35 en de (mogelijke) geluidsbelasting rondom de twee bases. Daarbij wil de commissie geïnformeerd worden conform de motie Eijnsink c.s.¹¹

Ad. c. Operationele inzetbaarheid

De commissie wil in de voortgangsrapportages op de hoogte gehouden worden van de eventuele wijzigingen in de (toekomstige) operationele inzetbaarheid van de Nederlandse luchtmacht – zowel in de transitiefase als daarna. Het gaat dan zowel om de operationele inzetbaarheid van de F-16 als de F-35. Hierbij valt te denken aan samenwerkingsafspraken met partner- en/of buurlanden, (nieuwe) afspraken in NAVO-verband, nieuwe inzichten in de uitvoering van onderhoud, en de opleiding en training van personeel. Ten slotte kan het ook gaan om nieuwe inzichten in de exploitatiekosten, die mogelijk gevolgen hebben voor de operationele inzetbaarheid van de vliegtuigen.

Ad. d. Positie Nederlandse industrie en Bijzondere Vertegenwoordiger

Een afgeleide doelstelling van het groot project Verwerving F-35 is de Nederlandse industrie zoveel mogelijk in te schakelen bij de productie en instandhouding van de F-35. De commissie verwacht een heldere overzichtstabel van de afgesloten raamovereenkomsten en de gerealiseerde inkomsten. Het totaal dient te worden afgezet tegen de oorspronkelijke doelstelling. Ook dienen de afdrachten van de Nederlandse industrie en de verwachte en gerealiseerde royalty-inkomsten duidelijk gepresenteerd te worden. De commissie verwacht op hoofdlijnen inzicht en een oordeel over de activiteiten van de Bijzondere Vertegenwoordiger en het JSF Industry Support Team (JIST).

Ad. e. Transitiefase

In de rapportage verwacht de commissie een beschrijving van de belangrijkste ontwikkelingen met betrekking tot de aanpak, voorbereiding en uitvoering van de transitiefase.

Ad. f. Internationale rapporten

In de voortgangsrapportages dient aandacht besteed te worden aan voor Nederland relevante inzichten uit rapporten die in de rapportageperiode zijn verschenen. Relevant zijn met name de uit de rapporten voortvloeiende nieuwe inzichten over:

- de kostenramingen voor investeringen en exploitatie;
- de operationele capaciteiten van het toestel;
- de operationele inzetbaarheid van het toestel (zowel qua aantal, geweldsspectrum als kosten);
- het tijdstip van initial operational capability en full operational capability van de Nederlandse F-35 toestellen;

Rapporten die voor Nederland relevante inzichten kunnen bevatten zijn in ieder geval rapporten van:

- het Amerikaanse Congressional Budget Office (CBO);
- de Amerikaanse Congressional Research Service (CRS);
- het Amerikaanse Office of the Director, Operational Test and Evaluation;
- het Amerikaanse Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA);
- het Amerikaanse Government Accountability Office (GAO);
- het jaarlijkse F-35 Joint Strike Fighter Selected Acquisition Report (SAR) van het Amerikaanse ministerie van Defensie
- de Rekenkamers van partnerlanden

¹¹ Kamerstuk 33 763, nr. 22

Ad. g. Ontwikkelingen in partnerlanden

In de voortgangsrapportages dient niet alleen aandacht besteed te worden aan formele besluiten die partnerlanden ten aanzien van het F-35 programma hebben genomen, maar ook aan relevante (politieke) ontwikkelingen in de partnerlanden. Mogelijke wijzigingen van planningsaantallen kunnen gevolgen hebben voor de aanschafkosten van de F-35, de business case en de Nederlandse industrie. De vaste commissie voor Defensie wenst een gedegen omgevingsanalyse, waarbij aandacht is voor de (mogelijke) gevolgen van internationale ontwikkelingen voor de aspecten functionaliteit, tijd en geld.

Ad. h. Voortgang nucleaire taak F-35

De Kamer heeft met de motie Van Dijk uitgesproken dat de vervanger van de F-16 geen nucleaire taak mag hebben.¹² De commissie wenst in de voortgangsrapportages geïnformeerd te worden over de voortgang in de ontwikkeling van de nucleaire taak van de F-35 in relatie tot de uitvoering van de motie.

4 Uitgangspunten voor de financiële informatievoorziening

Vanzelfsprekend dient de financiële informatie in de voortgangsrapportages in overeenstemming te zijn met de niet-financiële informatie, en moet de relatie tussen de ontwikkelingen in de voortgang en financiële ontwikkelingen helder worden beschreven. Dit geldt in ieder geval voor:

- de mate waarin eventuele vertragingen in het F-35 programma gevolgen hebben voor de kostenramingen voor, en uitgaven aan, het langer doorvliegen met de F-16;
- de mate waarin eventuele aanpassingen in het F-35 programma gevolgen hebben voor de kostenramingen van, en uitgaven aan, de aanschaf van de F-35;
- de mate waarin eventuele aanpassingen in het F-35 programma gevolgen hebben voor de kostenramingen van, en uitgaven aan, de exploitatie van de F-35;
- de mate waarin eventuele aanpassingen in het transitieplan gevolgen hebben voor de kostenramingen voor, en uitgaven aan, het langer doorvliegen met de F-16 en de introductie van de F-35.

De commissie verwacht in de rapportages informatie over de (geraamde) investerings- en exploitatiekosten. Defensie is bezig met de ontwikkeling van een begrotingsfonds, waarin uitgaven aan investering en instandhouding zullen worden opgenomen. Dit kan aanzienlijke verbeteringen opleveren voor de kwaliteit van de informatie die de minister over de genoemde aspecten kan leveren. De commissie verwacht in de toekomst te kunnen profiteren van de verbeterde informatie over investerings- en exploitatiekosten.

Risicoreservering

De commissie verwacht dat eventuele mutaties van de risicoreservering duidelijk in de voortgangsrapportages worden vermeld. Tevens dient mede op basis van de risicoparagraaf een onderbouwd oordeel te worden gegeven in hoeverre de risicoreservering nog voldoende wordt geacht.

¹² Kamerstuk 33 763, nr. 14

Reservering voor valutaschommelingen

De commissie verwacht dat eventuele benutting van de reservering voor valutaschommelingen voor het project Verwerving F-35 duidelijk in de voortgangsrapportages wordt vermeld.

Defensiebegroting

De commissie verwacht dat alle bedragen in de voortgangsrapportages duidelijk herleidbaar zijn tot de bedragen in de Defensiebegroting (en suppletoire begrotingswetten) en vice versa. De budgetten voor de Verwerving van de F-35 dienen herkenbaar in de Defensiebegroting gepresenteerd te worden door middel van een heldere meerjarige budgettaire overzichtstabel. Budgetoverschrijding of onderbesteding dient daarbij steeds te worden toegelicht.

5 Uitgangspunten voor de kwaliteit van de informatievoorziening

Hieronder volgt een aantal algemene uitgangspunten voor de kwaliteit van de informatievoorziening over het groot project Verwerving F-35.

5.1 Algemene kwaliteitseisen voor de informatievoorziening

- a. *Actueel*: de geleverde voortgangsinformatie moet actueel zijn. Dit betekent concreet dat de informatie in de voortgangsrapportages inzicht geeft in de resultaten die in de voorafgaande maanden zijn bereikt en dat er voldoende tijd moet zijn om informatie voor de voortgangsrapportages te verzamelen en te ontsluiten. Enkel in het geval van bijzondere omstandigheden kan, tijdelijk en met expliciete instemming vooraf van de Kamer, van deze actualiteitseisen worden afgeweken.
- b. *Tijdig*: de voortgangsinformatie moet op tijd beschikbaar zijn, dat wil zeggen op een moment dat eventuele bijsturing door de Kamer mogelijk is. Dit betekent dat de informatie uit de voortgangsrapportages logisch gekoppeld moet worden aan de beschikbare beïnvloedingsmomenten. Daarbij wordt in ieder geval gedacht aan de behandeling van de Rijksbegroting en de Voorjaarsnota.
- c. *Consistent*: de voortgangsinformatie moet in de tijd vergelijkbaar zijn en aansluiten bij de wijze waarop het project is gedefinieerd. Dit betekent dat de informatie in de voortgangsrapportages logisch aan moet sluiten bij de geformuleerde behoeftestelling en dat deze gedurende de looptijd gelijk blijft. Als toch sprake is van aanpassingen, dan wordt daarover vooraf met de Kamer overlegd.
- d. *Volledig*: de voortgangsinformatie dient de scope van het groot project in voldoende mate af te dekken.
- e. *Juist*: de voortgangsinformatie is betrouwbaar en valide. De informatie in de voortgangsrapportages moet uiteraard kloppen. Hiervoor zullen waarborgen moeten worden getroffen, bijvoorbeeld door de informatie die andere betrokken actoren aanleveren van waarborgen voor de juistheid te voorzien. Verder worden voor de waarborging van de juistheid van de informatie de aanwijzingen voor het accountantsrapport gevolgd, zoals die in de Regeling (artikel 13) is voorgeschreven.

5.2 Algemene eisen vormgeving voortgangsrapportages

De voortgangsinformatie over het groot project Verwerving F-35 dient op een heldere, eenduidige én compacte wijze vorm te worden gegeven. Dit betekent concreet dat er gezocht moet worden naar een goede balans tussen de gewenste informatiedichtheid enerzijds en omvang anderzijds. Om dit te bewerkstelligen kan bijvoorbeeld goed gebruik worden gemaakt van figuren en tabellen, die slechts een korte toelichting behoeven. Op deze manier worden ook de 'administratieve lasten' voor de Kamer en de ministeries beperkt.

6 Uitgangspunten voor de accountantscontrole

De commissie heeft de volgende specifieke wensen voor de accountantscontrole in het kader van het groot project Verwerving F-35:

1. Het afgeven van een controleverklaring bij de jaarlijkse financiële verantwoording van het project Verwerving F-35. De jaarlijkse financiële verantwoording bestaat uit de in het boekjaar (kalenderjaar) aangegane verplichtingen, de verrichte uitgaven, de ontvangsten, de stand van de verplichtingen ultimo jaar, de stand van de vorderingen ultimo jaar, de stand van de voorschotten ultimo jaar, de in het boekjaar afgerekende voorschotten en de toelichting op de genoemde onderdelen van de financiële verantwoording.
2. De commissie hecht waarde aan een goed onderzoek van het financieel beheer van het project.
3. De commissie hecht daarnaast waarde aan het onderzoek van de Auditdienst Rijk naar het risicomanagement binnen het project Verwerving F-35.
4. De commissie verwacht dat de Auditdienst Rijk de kwaliteit en de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportages aan de hand van de eisen gesteld in de Regeling en deze uitgangspuntennotitie nagaat.
5. Het ministerie is voor de uitvoering en de beheersing van het project Verwerving F-35 grotendeels afhankelijk van de informatie van de projectorganisatie in de Verenigde Staten. Van de Auditdienst Rijk wordt verwacht dat zij nagaat of het ministerie van Defensie de informatie verkrijgt waarover afspraken zijn gemaakt in overeenkomsten en dat Defensie deze informatie ook gebruikt voor de (Nederlandse) projectbeheersing.
6. De commissie verwacht van de Auditdienst Rijk dat wordt onderzocht of de wijze waarop Defensie de relevante inzichten bepaalt uit internationale rapporten, zoals hiervoor onder 3.2.f bedoeld, toereikend is.

De bevindingen en aanbevelingen uit de hiervoor bedoelde punten 2 tot en met 6 worden opgenomen in een rapport van bevindingen dat samen met de jaarlijkse voortgangsrapportage op Prinsjesdag naar de Kamer wordt gestuurd. De controleverklaring bedoeld in punt 1 hiervoor wordt samen met de financiële verantwoording jaarlijks uiterlijk gelijktijdig met het Jaarverslag naar de Tweede Kamer gestuurd.

Bijlage: overzicht belangrijkste wijzigingen uitgangspuntennotitie

Hieronder volgt een kort overzicht van de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de in 2014 vastgestelde uitgangspuntennotitie voor het groot project Verwerving F-35.

- a) De aanleiding voor de wijziging van de uitgangspuntennotitie is in de inleiding beschreven
- b) De frequentie van de voortgangsrapportage is aangepast naar eenmaal per jaar (publicatie op Prinsjesdag) en de financiële verantwoording verschijnt uiterlijk gelijktijdig met het Jaarverslag van Defensie
- c) In voortgangsrapportages moeten de belangrijkste ontwikkelingen sinds de vorige rapportage worden toegelicht
- d) Inzichten uit internationale rapporten hoeven slechts te worden opgenomen in de voortgangsrapportages voor zover relevant voor de Nederlandse situatie
- e) Informatie over gerelateerde projecten (zoals projecten voor het langer doorvliegen van de F-16) wordt opgenomen in het Defensie Projecten Overzicht
- f) De risico's worden ingedeeld in de categorieën product, geld, tijd en overig, conform de indeling van de vernieuwde voortgangsrapportage die in september 2018 aan de Kamer is aangeboden. In afwijking van die rapportage wordt vastgehouden aan een afzonderlijk hoofdstuk over risico's in de voortgangsrapportages.
- g) De voortgangsrapportages dienen inzicht te geven in eventueel gebruik van de reservering voor valutaschommeling voor het project Verwerving F-35
- h) De tekst van de uitgangspuntennotitie over inzetbaarheidsdoelen is in overeenstemming gebracht met de inzetbaarheidsdoelen zoals geformuleerd in de Defensienota
- i) In de uitgangspuntennotitie is geëxpliciteerd dat eventuele extra toestellen binnen de reikwijdte van het project vallen
- j) Naar aanleiding van het vervallen van het financiële kader voor (onder meer) de exploitatiekosten is de tekst over informatie over de transitiefase aangepast
- k) In de uitgangspuntennotitie is een verwijzing opgenomen naar het in te stellen Defensiematerieelbegrotingsfonds.
- l) Er is een aparte paragraaf toegevoegd over de taken van de Auditdienst Rijk in het groot project Verwerving F-35. Daarin wordt de Auditdienst Rijk onder meer verzocht na te gaan of het ministerie van Defensie de afgesproken (audit)informatie uit de Verenigde Staten ontvangt en gebruikt.